

HUSOVY PŘEKLADY ŽALMŮ

HANA KREISINGEROVÁ, (KATEŘINA VOLEKOVÁ)

M. JAN HUS A STČ. PŘEKLAD BIBLE

- **Pavel Freitinger:** Jan Hus byl autorem jedné ze staročeských biblických redakcí (v rámci Freitingerova dělení byla druhá redakce rozčleněna na tzv. bibli Husovu a Táboorskou), Husovo znění nejlépe odráží *Bible wolfenbüttelská*
- **Antonín Zeman:** Jan Hus byl autorem překladu blízkého znění *Bible boskovické* (biblické citáty v *České nedělní postile* měly být průpravou pro tento podnik)
- **Vladimír Kyas:** Husovo znění perikop (nehovoří tedy přímo o Husově autorství některého z překladů) v *České nedělní postile* vykazuje shody s druhou i třetí biblickou redakcí (Hus patrně vycházel z Bible se smíšenou předlohou), blízké znění nacházíme v *Bibli wolfenbüttelské*, objevují se však některé rozdíly

na zposojeni mlopnym p... / zebnamy navieky gejis kustu /

Strome trane nediele w advent *Spaty aj' w xj kale*

W Ten cas, kdyz vstysie Jan wokowach skutky kustu, ^{gezi spoi}
 poslaw dwa z wcedlmkow swych, ^{aby wykupil} ^{wcedlmkom Janovym} ^{gezi spoi} wece gemm, Tyli gfi
 geiz mas pigra / gili gmelho galame / ^{adpovediew S}
 zis wece gemm / ^{oduce odpoviezte Janovi ty wica, ktere zsa}
 stypeli andieli, ^{ofepi vidie,} ^{klezam chodie,} ^{malomozm}
 sie czstie, ^{hlysi slytie,} ^{mrwsi wstawagi,} ^{chudi bozim slo}
 wem prospiewagi, ^{a blahoslaveny ten,} ^{kteryz nepohozf,}
 sie mademw, ^{a kdyz om ot gidechu,} ^{poze gejis mlhwa}
 k zastupom o Janovi, ^{Coste wysli napust videti trist vie}
 trem klacem, ^{y goste wysli videti tlomeka mekkym}
 odieneljo, ^{ai ti kteri sie mekkym odiewagi,} ^{wodomecth}
 kulowrch gfi, ^{y goste wysli videti prwka,} ^{owsem}

Česká nedělní postila (Horčičkův rkp., 1414)

Praha, KNM IV C 18, ff. 9r a 50v

rece me, a wone me sem ty, ...
 gimagi, ale wym regem uoe trege, ymmne sie rubagi. **ff**
 gis wedle geime zmanemam, ze pan geiz / diablagest z glowe
 ka wywrl / slych a zrak gemw nawratil / atak nad gednem
 glowekem tri dwne wiet wzml / aqumy / ze myplme zla
 wozakomaceth jezual / tem gest wazal / ze gest prawy boh / qe
 woz pu sie kuzie rubali / tyz diw y dnepm den duchowne kfu
 nus gim / kdyz z tlomeka dyabla wymieta / gem ho omemil aby
 hracthow se nezpowedal / abohu nechwahil / a oflepil, aliy fue
 beshym wiecem pilme nepatril / A teshdy zu
 gemm pon mllost dady / agum aby mliwil
 tal, a ppozriel, a ppozna / spassitele swaho / Am
 meti, ze kdyz kustus wywrc zmeho diab
 tedliwym hracthem priebwra / ze wopustili
 ze bnde gemm umoho hote / nez prwe / neb die s puel kridom w v kale / ze po
 que stebu duch neqstey / sedm gimych duchow / gorich sebe / a
 bnde priebwra wnuem / a bnde podle ho / gemw nez prwe ho
 ve ze umoho tezi hracth bnde / nei / pro newdiegnost do
 bwdienstne boziho / prwzi spassitel / mllostawy wdravw
 gednogo / vezel gest gemm Jan w v k a / wdravw si gi wege
 nered hracth / at se hore neprihad / neb tomw ktoj se wshie
 chy nawragnete, cyto se wiet pishazem / prwe newdiegnost
 mllosti bozie / Druhe wd
 tie sibu priesnpome / s puel kridom w v kale
 glowek / nawratie se w
 ne priebwra / mllost / adawa magio / w
 chy horpim / ze priebwra wgeh / pate po smue wame
 boziho mllostienstne / Coste s boziho / Druhe kridowa
 me / neb die s puel kridom w v kale / ze ti kteriz wshierhy
 gi / ze druhe swa boziho
 weline gest potriebie kuz
 wshierhy wawual / a
 swa / a z zidow swa vpo
 swa / w shierhy se nawragnah / a bla
 ze geuw / kteryz tak pobam / iako / ge kustus wdal
 aliy gfi wdravw wadusi / zasje nem / tal / a bnda gim /
 kteriz su podobni / psom asumem / ikoj die s yagoi / ze wyw
 hure wen zasje beru / wmygce se opet w blato se w walugi

Jan w v k a

s puel kridom w v kale

ikoj die s yagoi

CITACE KNIHY ŽALMŮ V HUSOVÝCH ČESKÝCH SPISECH

Sledovaná témata:

- způsob překladu (*ad hoc* x přejetí z stč. žaltáře)
- shody Husova znění žalmů s existujícími stč. překlady
- charakteristické znaky Husova překladu
- jednotnost podání v rámci jednotlivých děl i mezi díly navzájem
- (ne)existence oblíbenějších úryvků z žalmů v Husových dílech

SLEDOVANÁ HUSOVA ČESKÁ DÍLA:

legenda:

rozsáhlé skladby / drobné spisy

latinská předloha

sporná díla

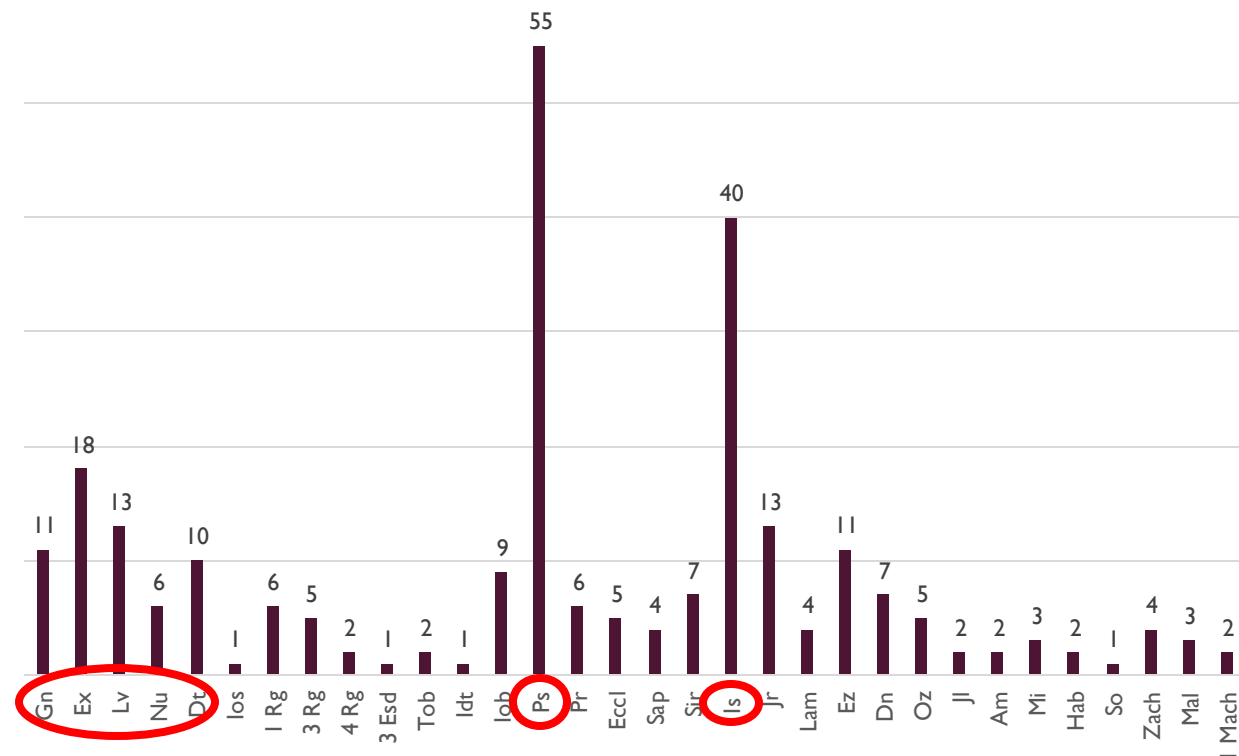
1411	1412	1413	1414
<u>HusProv</u> (1411)	<u>HusZrc</u> (pol. roku 1412)	<u>HusBlud</u> (21.6. 1413)	
	<u>HusDcerka</u> (1412)		<u>HusKuch</u> (VII/VIII 1414)
← (1405—1407) <u>HusSvát</u>		<u>HusSvatokup</u> (1413)	<u>HusHřích</u> (26.6. 1414)
		<u>HusVýkl</u> (10.11. 1412)	<u>HusPost</u> (27.10. 1413)
←(poč. 15. stol.) <u>VýklŠal</u>			

Daňhelka, Jiří (ed.): Jan Hus, *Česká nedělní postila*, Praha: Academia 1992; *Česká sváteční kázání*, Praha: Academia 1995; *Drobné spisy české*, Praha: Academia 1985.

CITOVANÉ BIBLICKÉ KNIHY V HUSOVÝCH SPISECH

- žalmy jsou nejcitovanější knihou Starého zákona ve sledovaných Husových dílech
- mezi často citované biblické knihy patří dále knihy: Izaiáš, Přísloví, Sírachovec a knihy Pentateuchu

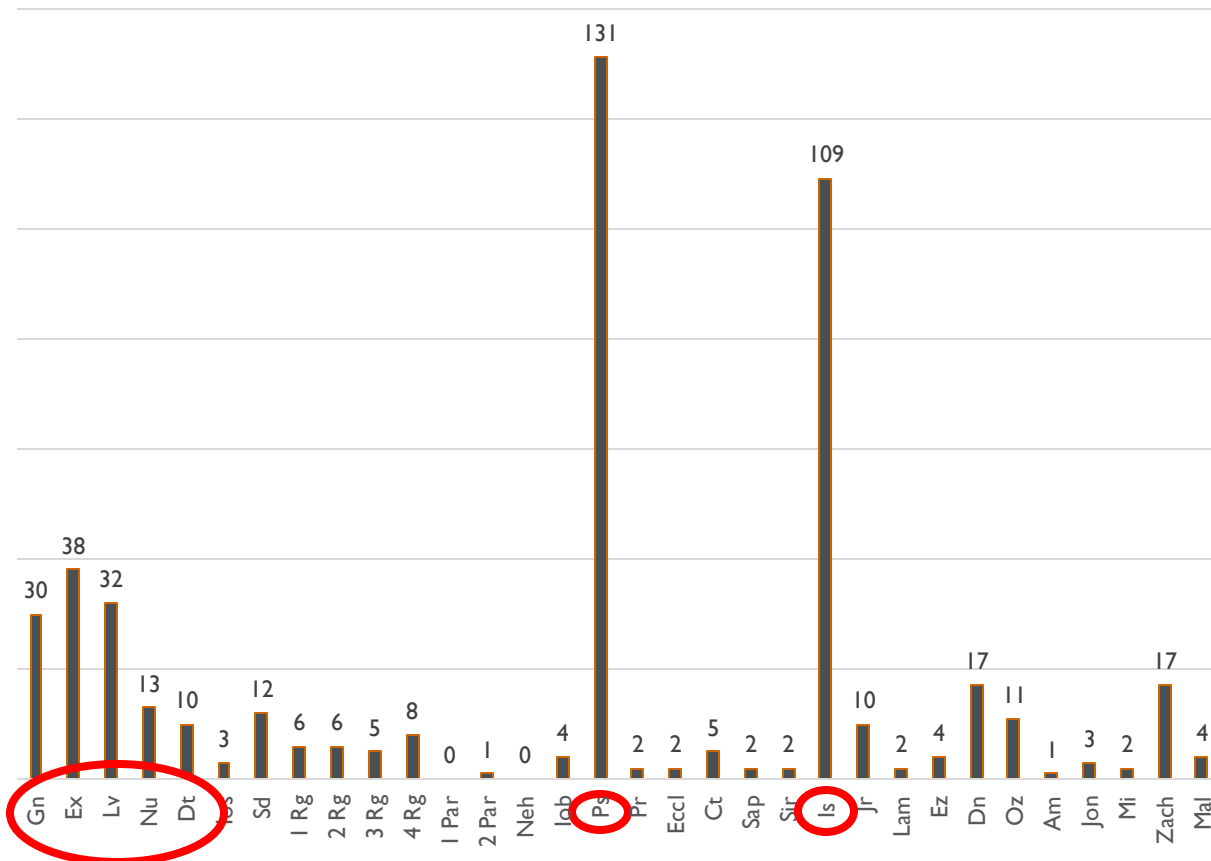
Česká nedělní postila
počty citací z jednotlivých biblických knih SZ

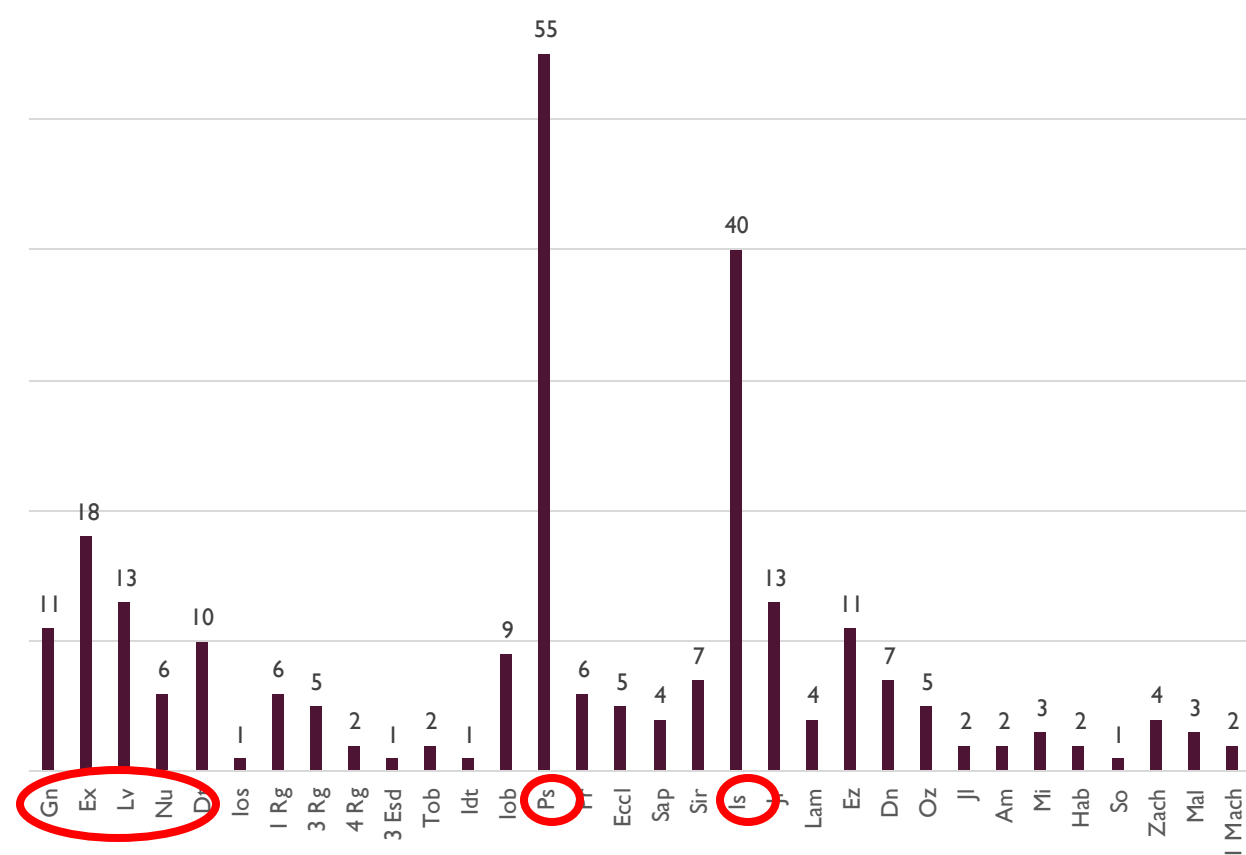
CITOVANÉ BIBLICKÉ KNIHY V HUSOVÝCH SPISECH

počty citací v Komenského *Kázání XXI*

(přejato z T. Havelka, *Skrytý tajemství Božích poklad*, Praha 2019)

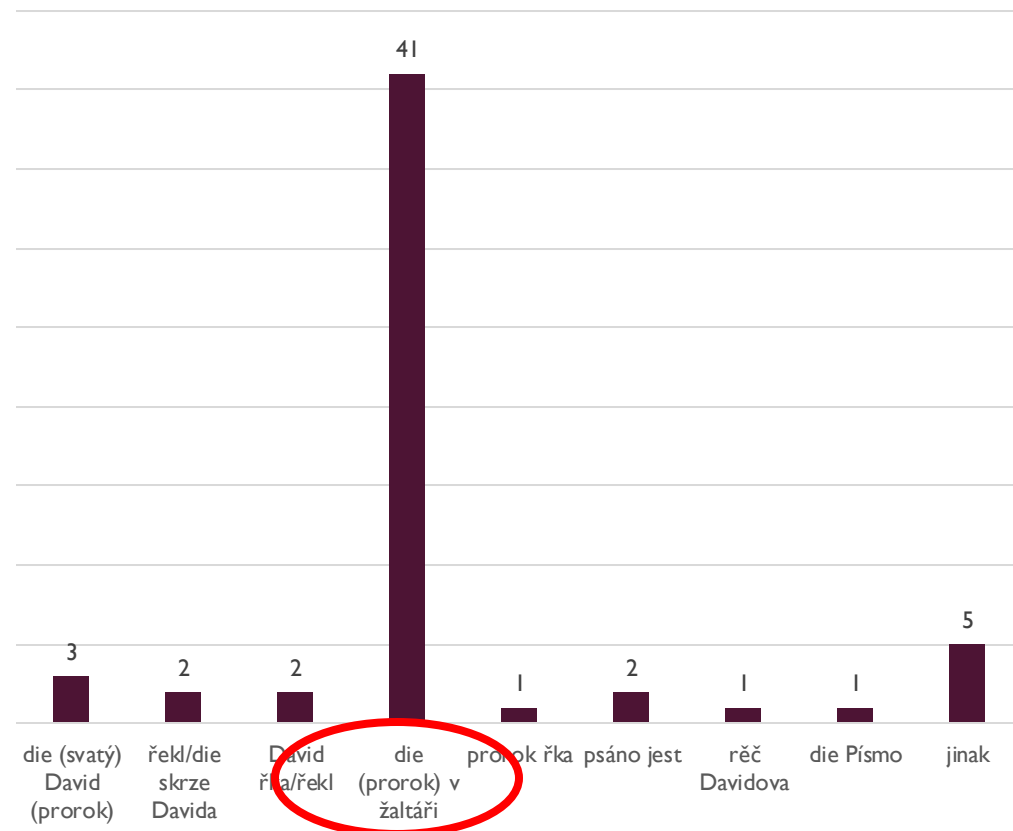
Česká nedělní postila počty citací z jednotlivých biblických knih SZ

SIGNALIZACE BIBLICKÝCH CITACÍ

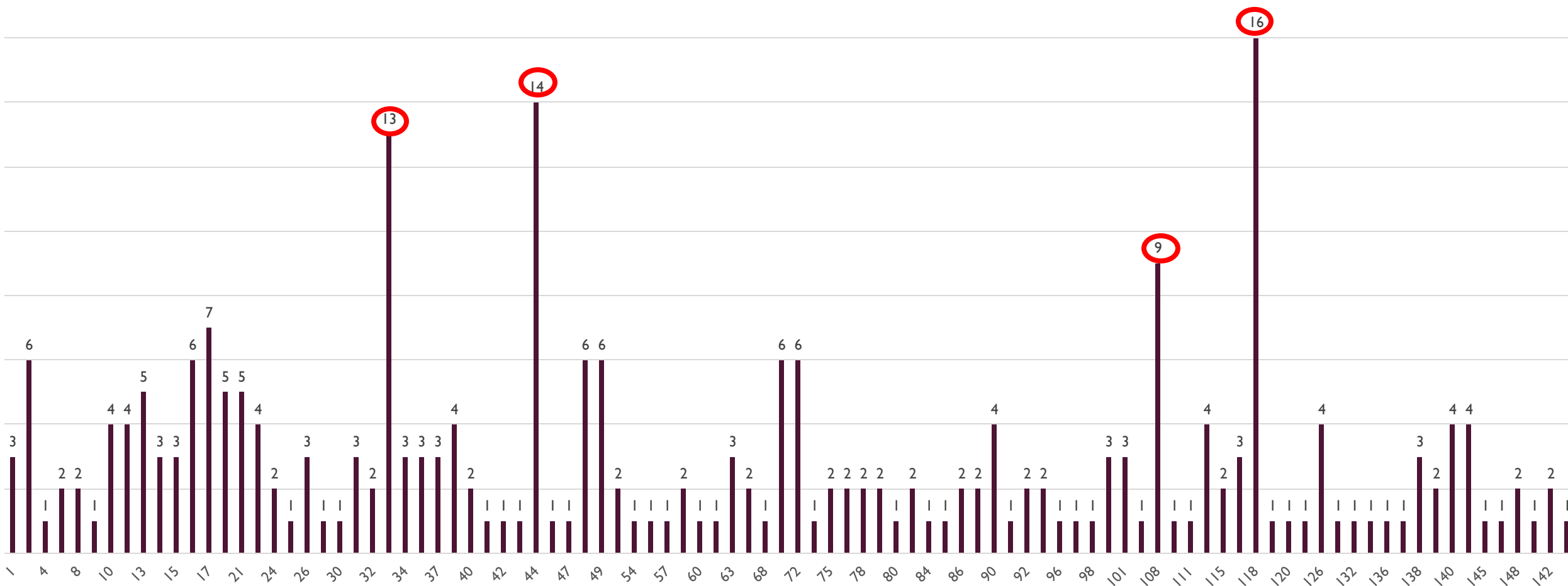
- většina citací žalmů uvozena frází **die (svatý) David prorok** (HusPost v 63 %, HusVýkl v 64 %)
- odlišný typ uvozující věty v Českých svátečních kázáních: **die (prorok) v žaltáři**
- 2x odkaz na denní modlitbu církve:
sám se klneš, když řiekáš na primě: „Zlořečení ti, kteříž se odchyľují od tvých přikázání“ HusKuch B3v
- odchylky ve sporných spisech: HusSvát uvádí chybný odkaz, Výklšal obsahuje 18 % nesignalizovaných citací

Česká sváteční kázání

POČTY VÝSKYTŮ JEDNOTLIVÝCH ŽALMŮ V HUSOVÝCH DÍLECH

OPAKUJÍCÍ SE ŽALMY U HUSA

- Ps 118,21: *Zlořečení, kteří odstupují od přikázání tvých.* HusVýkl 19v
- Ps 33,9: *Okuste a vizte, kterakt' sladký jest hospodin.* VýklŠal 106r
- Ps 33,15: *Odchyl se od zlého a čiň dobře.* HusPostH 4v
- Ps 108,28: *Kléti budou oni, ale ty budeš žehnati.* HusKuch C1v

- Ps 44,11: *Slyš, dcerko, a viz a přichyl ucho své!* HusDcerka 213r

PŘESNOST HUSOVÝCH CITACÍ ŽALMŮ

- signalizace vysvětlivek:

*Protož die v ósobě spravedlivého člověka David v psalmě stém: „Utrhače bližnieho svého – **to věz, jenž bližniemu utrhá** – toho sem pudil. A s tiem, jenž jest pyšný okem a srdce nenasytného, s tiem sem nejedl.“ HusPostH 142r, Ps 75,6*

*die David v žalmě o něm [Jidáší]: „Ustav – **to věz bože** – nad ním hřešníka, a d’ábel stój na pravici jeho; když súzen bude, at’ vyjde odsúzen, a modlitba jeho bud’ k hřechu. Bud’te dnové jeho nemnozí a biskupstvie jeho vezmi jiný.“ HusVýkl 76v, Ps 108,6-8*

(NE)PŘESNOST HUSOVÝCH CITACÍ ŽALMŮ

- úpravy osoby, čísla, času ap.:

... v božiem písme, jenž jest zákon nad jiné zákony, v němž spravedlivý člověk „*má mysliti i v noci, i ve dne*“ HusPostH 152v, Ps 1,1: *et in lege eius meditabitur die ac nocte*

- kontextem ovlivněný překlad:

Protož pro toto *odpočívanie* máme všichni naše činy řiediti. Protož die David: „*Odpočívajte a vizte, že sladký je pán.*“ HusVýklB 58v, Ps 33,9: *Gustate et videte quoniam suavis est Dominus.*

o těch *mrtvých* die toto slovo: "Nevstanú *mrtví* v súd.“ HusVýklB 17r, Ps 1,5: *Ideo non resurgent impii in iudicio*

CHARAKTER HUSOVA PŘEKLADU: VZTAH K LATINSKÉMU ORIGINÁLU

Ps 118,21

HusVýkl 19v: „Zlořečení, kteří odstupují od přikázání tvých.“

HusVýkl 41v: „Zlořečení, kteříž odchylují se od tvých přikázání.“

HusVýkl 100v: „Zlořečení, kteříž odchylují se od přikázání tvých.“

HusPostH 93v: „Lál si pyšným. Zlořečení, kteříž odchylují se od přikázání tvých.“

HusKuch B3v: „Zlořečení ti, kteříž se odchylují od tvých přikázání.“

HusKuch C5v: „Zlořečení jsou všickni, kteříž se odchylují od tvých přikázání.“

CHARAKTER HUSOVA PŘEKLADU: VZTAH K STAROČESKÝM ŽALTÁŘŮM

- Husův překlad se neshoduje s žádným ze stč. překladů žaltáře
- bližší shody zejména s 2. a 3. překladem, opakovaně však i shody s pozdní úpravou 1. překladu (*Žaltářem poděbradským*) a úpravou 2. překladu (*Žaltářem kapitulním*):

*nehleděl jest na marnosti a na **zabylstvie** falešné. HusVýkl I 17v, Ps 39,5 (vzteklstvie I. překlad, **zabylstvie** ŽaltPod, **zabylstvo** ŽaltKap, ješitnost 2. překlad, marnost 3., 4. překlad) vanitas*

CHARAKTER HUSOVA PŘEKLADU: VZTAH K LATINSKÉMU ORIGINÁLU

- překlad podle smyslu, ne otrocký překlad
- volnější slovosled:

Mužie bohatstvie usnuli sú sen svój (t. umřeli) a nic nenalezli sú v rukú svú. HusPostH 142r, Ps 75,6: Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes **viri divitiarum** in manibus suis.

- vkládání slov:

*Utrhače bližnieho svého (to věz, jenž bližniemu utrhá), toho sem pudil. A s **tiem, jenž jest pyšný okem** a srdce nenasytného, s tiem sem nejedl.* HusPostH 92v, Ps 100,5 (**pyšného oka** 1., 2. překlad, **s pyšným okem** 3., 4. překlad) Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequer, **superbo oculo**, et insatiabili corde, cum hoc non edebam.

CHARAKTER HUSOVA PŘEKLADU: ODCHYLKY OD PŘEKLADU ŽALMŮ

■ odchylné výklady některých slov

Ps 2, 12: *Apprehendite **disciplinam**, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via iusta*
***kázn** 1., 2., 4. překlad, **naučenie** 3. překlad*

*Přijměte **tresktánie**, at' se někdy pán nehněvá a nezahynete s cesty spravedlivé* HusVýkl 98v

*Chopte se **utrpenie**, at' se někdy nerozhněvá böh, abyste nezahynuli s cesty spravedlné*
HusZrc 106v—107r

CHARAKTER HUSOVA PŘEKLADU: ODCHYLKY OD PŘEKLADU ŽALMŮ

- expresivní výrazy:

Položili sú v nebe usta svá, a jazyk jich vlekl se po zemi. HusPostH 80r, Ps 72,9
(*přišel*, 1., 2. překlad, *chodieše* 3. překlad, *chodil jest* 4. překlad) transivit

- typické překladové ekvivalenty:

omnia — *všěcky věci*, *iniquitas* — *zlost*, *impietas* — *zlost*

CHARAKTER HUSOVA PŘEKLADU: BOHATOST A PESTROST

- adjektivum *nenasytný* „nenasytný, neukojitelný“

*Protož die v ósobě spravdivého človeka David v psalmě stém: Utrhače bližnieho svého – to věz, jenž bližniemu utrhá, toho sem pudil. A s tiem, jenž jest pyšný okem a srdce **nenasytného**, s tiem sem nejedl HusPost Ps 100,5 (**nesytého** 1.–4. překlad) insatiabili*

- substantivum *obleč* „kryt, zařízení chránící něco, schrána“

*o kteréžto **obleči** svého těla die sama múdrost: Vyschla jest jako **obleč** moc má HusPost 308, Ps 21, 16 (**skeřipina** 1. překlad, **třěpina** 2. překlad, **škořepina** 3.–4. překlad) testa*

CHARAKTER HUSOVA PŘEKLADU: SHODY S ÚPLNÝM PŘEKLADEM BIBLE

■ *persequi*

- Hus překládá jako *puditi* X *nenávidiech* 1. překlad, *následovách* 2. překlad, *protivil sem* sě 3. překlad, *sem ku pomstě připravoval* 4. překlad
- překlad *puditi* se opakovaně objevuje ve 2.–4. biblické redakci (srov. např. L 11,49 a Mt 23,34)

■ *in tempore opportuno*

- Hus překládá *v čas nuzný* X *v času potřebném* 1.–3. překlad, *v času příhodném* 4. překlad
- překlad *v čas nuzný* se objevuje v 2. biblické redakci (srov. Pr 11,26)

DĚKUJEME ZA POZORNOST!

